

Adoro te devote...

Imádlak és áldlak, Isten, rejtelem

Időszaki kiállítás a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár
klasszicista teremkönyvtárában

2020. március 21. és 2021. március 21. között

1. tárló

A Pannonhalmi Főapátság kulturális és spirituális évadának hívószava 2020-ban a *Vendégség*. A bencés lelkiségben különleges helyet foglal el a vendéglátás; a monostort felkereső vendégnek kitüntetett helyzete van. Szent Benedek, Regulájában egy fejezetet – az 53. fejezet – szentel a vendégek fogadásának. Azt írja: *Minden érkező vendéget úgy fogadjanak, mint magát Krisztust...* A bencés kolostorokban a vendéggel „asztalközösséget” vállalnak a szerzetesek. Ez nemcsak testi étkezést, hanem szellemi táplálkozást - *olvassanak fel a vendég előtt a Szentírásból* - és (lelki) beszélgetést is jelent, egyféle lelki kenyérként.

A *Vendégség* témával a bencés rend kapcsolódik az 2020. szeptember 13. és 20. között Budapesten tervezett 52. Nemzetközi Eucharisztikus Kongresszushoz. A Kongresszus nem csupán egyhetes rendezvény, hanem olyan lelki esemény, melyet csaknem egyéves lelki és szellemi előkészület előz meg, közös imádságok és konferenciák formájában – Pannonhalmán is.

A pannonhalmi kulturális évadok hol lazábban, hol szorosabban kapcsolódnak egymáshoz. Ez igaz a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista könyvtártermében látható kiállításokra is. 2020. évi *Vendégség* kulturális évadot 2019-ben a *Csend*, 2018-ban a *Kibékülés*, 2017-ben a *Közös ház*, 2016-ban, a Szent Márton-évben *Közösségben vagyunk*, 2015-ben a *Sivatag* tematikus év előzte meg. A könyvtárteremben 2020-ban látható *Adoro te devote... Imádlak és áldlak...* című kiállítás a 2015. évi *Sivatag* és a 2019. évi *Csend* évhez kapcsolódik.

A cím idézet egy 13. században keletkezett, Aquinói Szent Tamásnak tulajdonított, az Oltáriszentség, tiszteletére írt eucharisztikus imából, melyet a XVII. századtól megzenésítve, himnuszként énekeltek. A legismertebb magyar fordítás Babits Mihály munkája.

A kiállítás a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtárban őrzött muzeális kötetek és a Pannonhalmi Főapátsági Múzeum gyűjteményéből válogatott metszetek és tárgyak segítségével felidézi az Eucharisztia ószövetségi előképeit, bemutatja az

utolsó vacsora eseményeit és az Oltáriszentség tiszteletének megnyilvánulásait különböző korokban. E tisztelet során a hívő ember sajátos utat jár be a termékeny egyedülléten, csenden, imádságon át a titokzatos Jelenlét áhítatos távolságtartó imádásától a vendégségig, melyben maga az Úr a vendéglátó.

Adoro te devote, latens Deitas,
quae sub his figuris vere latitas
Tibi se cor meum totum subjicit,
quia te contemplans totum deficit.

Visus, tactus, gustus in te fallitur,
sed auditu solo tuto creditur.
Credo quidquid dixit Dei Filius;
Nil hoc verbo veritatis verius.

In cruce latebat sola deitas,
at hic latet simul et humanitas,
ambo tamen credens atque confitens,
peto quod petivit latro pœnitens

Plagas sicut Thomas non intueor:
Deum tamen meum te confiteor.
Fac me tibi semper magis credere,
in te spem habere, te diligere.

O memoriale mortis Domini!
Panis vivus, vitam præstans homini!
Præsta meæ menti de te vivere,
et te illi semper dulce sapere.

Pie Pelicane, Jesu Domine,
me immundum munda tuo sanguine:
cujus una stilla salvum facere
totum mundum quit ab omni scelere

Jesu, quem velatum nunc aspicio,
oro, fiat illud quod tam sitio:
ut te revelata cernens facie,
visu sim beatus tuæ gloriæ.
Amen.

Imádlak és áldlak, Isten, rejtelem
Kenyér- és borszínben titkon vagy jelen.
Néked szívem, lelkem átadja magát,
mert téged szemlélve elveszti magát.

Látás, ízlés, érzék megcsalódhatik,
de a hallás rólad hittel biztosít:
Hiszem azt, mit hinnem Isten Fia szab,
Igéd igazánál mi van igazabb?!

A keresztfán rejtéd isten-voltodat,
itt a színek, rejtik emberarcodat,
de én mind a kettőt hiszem s vallhatom,
kérve, amit kért a bűnbánó lator.

Ahogy Tamás látta, nem látom sebed,
mégis Istenemnek vallak tégedet.
Add, hogy egyre jobban hinni tudjalak,
tebenned reméljek, s téged vágyjalak.

Urunk halálára emlékeztető
áldott Kenyér, élő, s embert éltető!
Add, hogy éljen lelkem belőled csupán,
s jóízét tebenned ne veszítse szám!

Kegyes pelikánom, Uram, Jézusom!
Szennyes vagyok, szennyem véreddel mosom.
Elég volna egy csepp, hogyha hullna rá:
világ minden bűnét meggyógyítaná...

Jézus, kit csak rejtve szemlélhetlek itt!
Mikor lesz, hogy szomjas vágyam jóllakik?
Hogy majd fátyol nélkül nézve arcodat,
leljem szent fényedben boldogságomat!
Amen.

Graduale Praemonstratense

Róma, 1908

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Utolsó vacsora (zománcozott fémlemez)

Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Utolsó vacsora (gyöngyház)

Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Viaticum- Betegellátó szelence (aranyozott ezüst)

18. század

Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Viaticum – Betegellátó szelence (aranyozott ezüst)

Bécs (?) 1630

Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

2. tárló

Minden embernek szüksége van arra, hogy időről-időre elvonuljon egy *fizikailag valóságos* (sivatag, pusztaság, erdő, hegy, sziget – csendes panzió, kolostor, otthona, szobája) vagy *lelki értelemben vett magányos helyre*, ahol egyedül lehet Istennel és önmagával. Lélekben, a „*belső tájban*” a lélek inkább érzésként, lelkiállapotként éli meg a pusztaságot: a lélek éjszakája, lelki sötétség, lelki szárazság. A „belső pusztában vándorlás” Szent Benedek Regulájában az *alázatosság iskolája*, melyet egy *létrához* hasonlít, melyen fokról fokra halad a szerzetes, Keresztes Szent Jánosnál *hegy - a Karmelhegy útja* -, melyen a hit sötétségének megtapasztalása révén Isten segítségével megtisztul a lélek, Nagy Szent Teréznel *belső várkastély*, ahol az ember, lakásról lakásra haladva jut el abba a palotába, ahol a Király, Isten lakik. Jézus, mielőtt elkezdi működését, a pusztába megy, hogy felkészüljön a küldetésére. Itt megkísérti a sátán, de ugyanakkor angyalok szolgálnak neki. A lelki tökéletesedés érdekében külső, fizikai magányba vonulnak és a belső egyedüllétet választják a remeték, a szerzetesek, de minden komolyabban hívő ember is.

Avilai Nagy Szent Teréz

19. század

Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Ribera, Francisco:

Vita B. Matris Teresae de Jesu

Mainz, 1603

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Johannes a Jesu Maria:

Instructio novitiorum et disciplina claustralis

Prága, 1717

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Szent Benedek Regulája

Párizs, 1603

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

3. tárló

Mindenkinek van igénye arra, hogy *csendet* teremtsen maga körül és magában, a lelkében-szívében. A csend szükséges ahhoz, hogy a lelkének hangja, szívében Isten hangja hallhatóvá váljon. A párbeszéd, önmagunkkal, Istennel, melyet a hívő ember *imádságnak* nevez, fontos és elengedhetetlen ahhoz, hogy erős, kiegyensúlyozott, harmonikus, békés, szeretetben élő személyiséggé váljunk.

Az imádságnak közösségi és magán formája is ismert. A *közösségi imádság*: *szentmise, zsolozsma, lelkigyakorlat* a közösség, az egymáshoz tartozás érzését erősíti, egyféle öntudatot ad, és felébreszti az Istennel való személyes kapcsolat, a folyamatos, élő párbeszéd vágyát. A *magánimádság* ezt az Istentől emberig, embertől Istenig személyességet és kapcsolatot mélyíti, erősíti tovább a maga bensőségességében, miközben önismeretre és alázatra nevel, valamint felszítja az életkedvet. A magánimádság formái a *lectio divina*, a szentírással, Isten Igéjével és más lelki olvasmányokkal való foglalkozás, az *elmélkedés*, (latinul *meditatio*), mely során a hit igazságait és Isten parancsait módszeresen, logikusan következtetve gondolja át az ember, és a *szemlélődés* (latinul *contemplatio*), az isteni igazságokkal foglalkozó szótlan, csendes, inkább érzelmi, mint racionális állapot.

Esztergomi Misekönyv

Missale Strigoniense

Velence, 1513

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Breviarium Monasticum

Nancy, 1777

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Német nyelvű kéziratok imakönyv

ezüst filigrán kötésben

19. század ?

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Német nyelvű kéziratok imakönyv

tűzzománc kötésben

18-19. század (?)

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

4. tárló

A közösségi imádság felkelti a magánimádság vágyát és a magán imagyakorlatok segítik kialakítani a vallásos ember alapmagatartását, a szavak nélküli *imádást*. Az imádás – görögül *proszkүнészisz*, leborulás, latinul *adoratio* - a hívő ember szerint egyedül Istent illeti meg. Olyan külső és belső

tiszteletadás az, mely által a lélek *elismeri Isten abszolút egyedüliségét és fensőbbiségét, az Isten szeretetétől függőségét*, és megteremti az emberben az *Isten szeretetére való ráhagyatkozást*.

Az Ószövetségben az *imádás* annak az embernek az ösztönös, *külsőséges* (leborulás, meghajlás) gesztusa, vagy *belső* lelkülete (áhítat, tisztelet), akinek Isten látható alakban megjelent, vagy aki kultikus környezetben, térben, eseményben – szentélyben, szent helyen, később szertartásokban – találkozott Istennel. Mózes leveti a saruját az égő csipkebokorhoz közeledve, később elfedi arcát a Fölséges Isten jelenlétében, Ábrahám meghajol a három látogató előtt. Tisztelettel borulnak le Izrael fiai a rézkígyó előtt, mely a Szent Kereszt előképe. Az Újszövetségben, a keresztény hit szerint imádás illeti az Atyát, a Fiút és a Szentlelket, a Szentháromságot és mindazt, ami a második isteni személyhez tartozik, így Jézus Krisztus emberségét és az Oltáriszentséget, az Eucharisziát.

Mózes és az égő csipkebokor - acélmetszet
Schraudolph 19. század, Adr. Schleich 19. század
Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Passaui Misekönyv
Missale Pataviense
Velece, 1522
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Biblia (latin)
Antwerpen, 1541
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Biblia (cseh)
Léta, 1570

5. tárló

A görög *eu* és *kharisz* szavakból származó *Eucharisztia* kifejezés jelentése hálaadás. Egyrészt jelenti a *szentmisét*, amit *kenyértörésnek* vagy *az Úr vacsorájának* is szokás nevezni, az utolsó vacsorára utalva, amikor Jézus megalapította az Eucharisziát. Másrészt a kenyér színében megőrzött, velünk lévő Krisztus áldozati testét.

Az Eucharisztia a *szentmisében* akkor jön létre, amikor a fölszentelt pap az átváltoztatás szavait kimondja; *konzekráció* (a latin consecratio, consecrare fölszentelni igéből). Ekkor a kenyér és a bor lényege átváltozik Krisztus testévé és vérévé, de a külső „színek” megmaradnak; *átlényegülés* (lat. *transsubstantiatio*): az a természetfölötti változás, amelyet Krisztus szavai - „*ez az én testem, ez az én vérem*” - idéznek elő. (Latinul: „hoc est enim corpus meum.”) A *szentmise* központi cselekménye a kenyér (ostya) megtörése és a

kehely (bor) felajánlása és odanyújtása ezekkel a szavakkal: *Vegyétek és egyétek, ez az én testem. Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem, az új és örök szövetségé, amely értetek és sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.*

Úti miséző kehely (?)

Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Kehely (aranyozott ezüst)

szőlőfürt és búzakaralász díszítéssel

19. század

Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Utolsó vacsora

Marco da Ravenna – 16. század nyomán 19. század

Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Pfannbergi Misekönyv

15. század

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

6. tárló

Az Eucharisztia, mint Krisztus teste és vére *ószövetségi előképei* a *manna*, (égi kenyér, az angyalok eledele) melyet a pusztai vándorlás során az égből kapott a választott nép és a *sziklából fakadó víz*, melyet Mózes fakaszt, a *húsvéti bárány*, melyet az Egyiptomból való kivonulás emlékére fogyasztottak. Fellépése kezdetén Jézusra, mint az *Isten Bárányára* mutat rá keresztelő Szent János; ő az igazi Bárány, aki elveszi a világ bűneit. Újszövetségi előképei az Eucharisziának a *csodálatos kenyérszaporítások*. Mind a négy evangélium beszámol arról, hogy Jézus a Galileai-tó partján öt kenyérral és két hallal jóllakott 5 ezer férfit, asszonyaikkal és gyermekeikkel együtt, s a maradékból 12 kosarat töltöttek meg. Máté és Márk evangélista egy második kenyércsodáról is beszámol, amikor Jézus hét kenyérral és néhány hallal négyezer férfit vendégelt meg, és hét kosár volt a maradék.

Az Eucharisztia, mint „liturgia” (lakoma) *ószövetségi* előképe *Ábrahám áldozata*: Izsák feláldozása, *Ábel* áldozata és a titokzatos főpap, *Melkizedek*, áldozata. A 12. századtól az ábrázolásokon Melkizedek nem kenyeret ajánl fel, hanem ostyát és kehelyben bort. Az ostya (a latin. *hostia*, *áldozat* szóból) kovásztalan, kelesztés nélküli, kör alakú, vékony, fémlapok között sült „kenyér”, az Eucharisztia anyaga. A kovásztalan kenyér *macesz*, *pászka*, eredetileg kovász nélkül készült, ropogósra kisütött, vékony lepényféle; héberül *mazzoth*, görögül *azyma*. A barokk művészetben az Eucharisziára utalnak az *utolsó vacsora* és a *keresztre feszítés* ábrázolások. Az Oltárszentség alapításának jellegzetes megjelenítése, amikor az utolsó vacsorán Jézus

áldoztatja az apostolokat. Az Oltáriszentség *anyaga* a búzából készült *kenyér* és a szőlőből készült *bor*, ezért kehellyel és ostyával ábrázolják.

Mózes vizet fakaszt a sziklából – rézmetszet

17. ? század

Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Johannes Spangenberg:

Postilla, das ist: Auslegung der Episteln und Evangelien...

Nürnberg, 1542

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Biblia (német)

(h. n.), 1507

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

7. tárló

Az Eucharisztia jelképes megjelenítései: A *kehely*, benne Krisztus vérével. Ennek sajátos változata a *fons pietatis*, a kegyesség kútja ábrázolás, melyen angyalok gyűjtik kehelybe Krisztus vérének. A kehely a Karoling-kor óta szerepel a keresztre feszítés jelente ábrázolásában, mint az Eucharisztia szimbóluma. A *kalász*, ill. a malom, a *misztikus malom*, (ostyamalom), a *szőlő*, *szőlőfürt*, ill. a *szőlőprés*, valamint *Krisztus a szőlőprésben*. Különleges Krisztus-szimbólum a mellét föltépő *pelikán*. Az Ószövetségben még tisztátalan állatnak számító madár, az egyházatyáknál az önmagát feláldozó Krisztus jelképe lesz, az ún. bestiariumokban, a Physiologus című műre hivatkozva. Az ismeretlen szerzőjű munka mesés állatok leírása és állattörténetek gyűjteménye keresztény olvasók számára. Az allegorikus magyarázatokat Nagy Szent Vazulnak tulajdonítják. A Physiologus szerint a pelikán megeszti a kígyót (vö.: a bűnbeesés története) és a kígyó által megölt fiókáit úgy kelti életre, hogy csőrével föltépi mellét és rájuk csorgatja a vérének.

Regula emblematica sancti Benedicti

Bécs, 1780

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Pécsi Misekönyv

Missale Quinqueecclesiense

Velence, 1499

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Bestiarium Zircense

Az OSZK-ban őrzött Cod. Latin 506. számú kézirat hasonlós kiadása

Budapest, 2016
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Keresztelő Szent János – rézkarc
Gottfried Bernhard Götz – 18. század
Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

8. tárló

Az étkezésnek a különböző kultúrákban egyféle vallásos jellege van: az ember élete Isten ajándékozó szeretetétől függ; egy felsőbb hatalom biztosítja a táplálékot, mely nélkül az ember meghal. A *lakomának*, mely ünnepi étkezést, vendégséget jelent, ezért a különböző vallásokban kitüntette szerepe van, és mindig túlmutat a fizikai táplálkozáson: közösséget és személyes kapcsolatot épít Isten és ember, ember és ember között. Az ószövetségben a lakoma, vígasság, az öröm kifejeződése, találkozás lehetősége az emberek között és a szövetségkötés közege Isten és az ember között. Kitüntette szerepe van a *húsvéti lakomának*, a hálaáldozatnak az egyiptomi fogságból való szabadulás emlékére, amikor is Izrael Isten népévé lesz. Az újszövetség központi eseménye az *utolsó vacsora*; feltámadása után az emmauszi tanítványok a kenyértörésről ismerik fel az Urat. Tanításában Jézus az Isten országáról, mint ünnepi lakomáról beszél. Földi életében többször vesz részt lakomákon; olyanokkal is egy asztalhoz ül, akik kitaláltak a társadalomból. A keresztények számára a lakoma eucharisztikus jellegű: a kenyérszaporítás csodái és az utolsó vacsora a *szentmise* előképei, együtt pedig a végső, *esztatologikus, túlvilági lakomára*, a mennyországra utalnak.

Evangelium Sanctum
Róma, 1590
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Dante, Alighieri: La Commedia
(Isteni színjáték)
Velece, 1491
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

9. tárló

A bencés lelkeségben különleges helyet foglal el a vendéglátás; a monostort felkereső vendégnek kitüntetett helyzete van. Szent Benedek, Regulájában egy fejezetet – az 53. fejezet – szentel a vendégek fogadásának. Azt írja, hogy: *Minden érkező vendéget úgy fogadjanak, mint magát Krisztust... Mihelyt tehát vendéget jelentenek, szolgálatkész szeretettel siessenek elébe... Minden érkező vagy távozó vendéget teljes alázatossággal köszöntsenek: meghajtott fővel vagy egészen arcra borulva imádják benne Krisztust... A bencés kolostorokban a vendéggel „asztalközösséget” vállalnak az előljárók és a*

vendégfogadásra kijelölt szerzetesek. Ez nemcsak testi étkezést, hanem szellemi táplálkozást, lelki beszélgetést is jelent, egyféle lelki kenyérként. *Olvassanak fel a vendég előtt a Szentírásból, hogy épüljön, aztán pedig teljes vendégszeretettel legyenek iránta.*

Regula

Szent Benedek Regulája

Köln, 1595

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Szent Benedek Regulája

ford.: Nyulassy Antal bencés szerzetes

1844

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Padányi Bíró Márton:

Evangeliumi kenyér-morzsalékok és apostoli búzakaiások

Győr, 1756

Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

10. tárló

Az Eucharisziáról szóló tanítást a 3-4. században fogalmazták meg, jellezően a görög egyházatyák. Ennek lényeges eleme, hogy a kereszthalála és a feltámadása által megdicsőült Úr jelen van, Isten Lelke tevékenyen működik az Egyházban, különösen is az szentmisében, amikor a hívek összejönnek az Eucharisztia ünneplésére. A liturgiát végző pap Krisztust jeleníti meg, vezetésével történik meg a találkozás a hívő és Krisztus között. Jézus az Eucharisziában „magához ragadta” a teljes földi életét: megtestesülését és üdvözítő kereszthalálát, áldozatként felajánlva magát a világért, az Atyának. A szentmisében, a felajánláskor ez az áldozat jelenné válik, „itt és most”, és anyagi, testszerű valóságként realizálódik. A vendéglátó Krisztus a kenyér és a bor színében önmagát adja a hívőknek. Az Eucharisziát, mindezért, életet adó erejéből adódóan a legnagyobb tisztelet (imádás) illeti meg.

A liturgikus rendben a 13. századtól kezdődően, hol elhalványulva, hol megerősödve az Eucharisziának külön ünnepe van, az *Úrnapja* (latinul *Festum Eucharistiae, Solemnitas Corpus Domini*), melyet IV. Orbán pápa rendelt el, az ünnep céljaként az Eucharisztia melletti ünnepélyes hitvallást jelölve meg. Az ünnepi liturgia rendjének kidolgozásával a pápa Aquinói Szent Tamás domonkos szerzetest bízta meg, aki munkájában felhasználta a ciszterci szerzeteseknél már használt, az Eucharisziáról szóló himnuszokat. Úrnapja nyolcadában – az ünnepet követő nyolc nap – ugyancsak a 13. századtól kezdve terjedt el a szentségimádás, az Oltáriszentséggel kapcsolatos sajátos imagyakorlat. Az ünnep IV. Orbán pápa halála után háttérbe szorult, majd V. Kelemen idején, a 14. század elejétől kezdve erősödik meg és terjed el az egész

Egyházban. Az ünnephez kapcsolódik az úrnapi körmenet, amikor monstranciában (díszes szentségtartó) körülhordozzák az Eucharisziát. Az ünnepi felvonulás útvonalán négy oltárt állítanak fel, ezeket énekelve felkeresve, felolvassnak egy-egy, az Eucharisztia alapításáról szóló szentírási részt.

Monstrancia – Úrmutató - réz
19. század
Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Cantus Catholici
Kassa, 1674
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Padányi Bíró Márton: Prédikációk
Győr, 1761
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Pázmány Péter: Predikációk
Pozsony, 1636
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Tallian, Josephus: Panis quotidianus...
kézirat, 1764
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

11. tárló

A kiállítás címe – *Adoro te devote* – idézet egy 13. században keletkezett, Aquinói Szent Tamásnak tulajdonított, az Oltáriszentség, tiszteletére írt eucharisztikus imából, melyet a XVII. századtól megzenésítve, himnuszként énekeltek. A legismertebb magyar fordítás Babits Mihály munkája. A latin szövegnek és így a magyar fordításnak is több változata ismert, ám a szövegvariánsokban a versszakok, sőt sorok jelentése, mondanivalója ugyanaz maradt. Az első versszak a hívő lélek bensőséges Istenre hagyatkozásának, hódoló imádságának vallomása, melyet a második versszakban a hit megvallása követ. A harmadik versszakban az Eucharisztia és a kereszt együtt jelenik meg. Jézus önfelajánlása és áldozatbemutatása az Atyának már az utolsó vacsorán megtörtént, amikor a korábban saját testének mondott kenyeret és vérének mondott bort a tanítványoknak adta. Istensége és embersége együttes jelenléte egyaránt megnyilvánult az Oltáriszentségben és a keresztfán. Az Eucharisztia erőforrás, testi és lelki táplálék – fogalmazza meg az ötödik versszak, és mintegy elővételezése az örök lakomának, ami a mennyben vár bennünket, az örök üdvösségben, ahogy a hetedik versszakban fölsejlik. Az Eucharisztia titka csak hittel fogható föl és ez a hit az Isten ajándéka. Az ő kegyelme nélkül a

kételkedő Tamás apostolra hasonlítunk – vö.: negyedik versszak –, aki emberségére támaszkodva nem volt képes a hitre, ám a kegyelem segítségével meglátta és megértette az igazságot és hitt. Jézus a „kegyes pelikán,” aki saját vérével úgy táplál bennünket, mint a középkori felfogás szerint a pelikán a kicsinyeit.

Az Oltáriszentségről, mely az egyik legrejtelmesebb hittitok, az évszázadok folyamán sok szép himnusz, ének született. Ezek közül többet tulajdonítunk Aquinói Szent Tamás munkájának, így a *Pange lingua* – ennek ötödik és hatodik versszaka, mely *Tantum ergo Sacramentum* néven önállósult –, valamint az *O salutaris Hostia* és a fentebb ismertetett *Adoro te devote* kezdetű énekeket, himnuszokat. Az *Angyali Doktor* (latinul: *Doctor Angelicus*) néven is ismert Aquinói Szent Tamás (1225-1274) latin nyelven író itáliai teológus, skolasztikus filozófus, Domonkos-rendi szerzetes, a keresztény misztika egyik képviselője volt. Az egyháztanítók – a római katolikus egyház legnevezetesebb hittudósai – között tartja számon. Arisztotelész filozófiájából, az iszlám misztikából, valamint Szent Ágoston tanaiból merítve megújította és egységbe foglalta ezeket a tanokat, ezzel megalkotta ebből az úgynevezett *tomizmust*. Bár mindkettőt Istentől eredeztette, megkülönböztetve egymástól a hitet és a tudást, az hitet az értelem és akarata, a tudást viszont kizárólag az értelem képességeként határozta meg. Míg a tudás értelmünkkel belátható tételekre épül, az hit alaptételei elfogadásához a hívő akarata is szükséges.

Aquinói Szent Tamás – rézmetszet
Josph Appo Wagner
18. század második fele, 19. század eleje
Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Clichtoveus, Jodocus:
Elucidatorium ecclesiasticum
Bázel, 1517
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Clichtoveus, Jodocus:
Elucidatorium ecclesiasticum
Bázel, 1517
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Cantus Catholici
Nagyszombat, 1738

Cantus Catholici
Buda-Nagyszombat, 1792

12. tárló

Miatyánk (latinul *Pater Noster*), vagy az *Úr imádsága* (latinul *Oratio Domini*) azaz ima melyre maga Jézus tanította tanítványait, az ő kérésükre: „*taníts minket imádkozni*” (Lk 11,1). Máté és Lukács evangéliumában a Hegyi beszédben maradt ránk. Napjainkban használt magyar szövege: *Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy, szenteltessék meg a te neved; jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod, amint a mennyben, úgy a földön is. Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma; és bocsásd meg vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek; és ne vigy minket kísértésbe, de szabadíts meg a gonosztól.* Aquinói Szent Tamás szerint a Miatyánkban „*nemcsak mindazért imádkozunk, ami után jogosan vágyakozhatunk, hanem abban a sorrendben is kérjük, amelyben vágyakoznunk kell utána; így ez az imádság nemcsak kérni tanít, hanem alakítja egész érületünket is.*” A Miatyánk negyedik kérése a *Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma*; egyszerre vonatkozik a mindennapi elegendő élelemre, melyet a hívő ember Istentől vár és fogad, valamint a *lelki kenyérre, az Eucharisziára*, Jézusra, aki az „*égből alászállt kenyérnek*” (Jn 6,41.51) mondta magát. A Miatyánk legrégebbi magyar szövege az 1466-ban keletkezett Münchener kódexben maradt ránk, mely a négy evangélium legkorábbi magyar bibliafordítását őrzi. Ez a fordítás a kenyérért való könyörgést leszűkíti az Oltárszentségre: *Mi testi kenyerünk felett való kenyeret adjad mü nekünk ma.*

Miatyánk illusztrációk (fametszet)

Dallos Hanna – 20. század első fele
Pannonhalmi Főapátsági Múzeum

Biblia

fordította. Káldy György
Nagyszombat, 1626
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

Biblia

fordította. Káldy György
Nagyszombat, 1734
Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár

A klasszicista könyvtárteremben rendezett kiállítások 2015 és 2019 között:

- *Locus horribilis – locus amoenus.*
Az Édenkertből sivatag pusztán át a Mennyei Jeruzsálembe
Kiállítás a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista teremkönyvtárában
2015. március 21. és augusztus 31. között
- *beatum virum, cuius anima paradisum possidet...*
Mane nobiscum in aeternum
Ó, boldog Férfú, akinek lelke a mennyországot élvezi...
maradj velünk mindörökre
Szent Márton-kiállítás a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista könyvtártermében
2016. április 14. - 2016. november 11.
- *Ecclesia semper reformanda... communio Ecclesiarum... ut unum sint...*
Kiállítás a reformáció 500. évfordulóján a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista teremkönyvtárában
2017. március 21. és 2018. március 21. között
- *Concordia fratrum – apátválasztás Pannonhalmán*
Kiállítás a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista teremkönyvtárában
2018. március 21. és 2019. március 21- között
- *Tranquillus Deus tranquillat omnia - A csendes Isten mindent elcsendesít*
Kiállítás a Pannonhalmi Főapátsági Könyvtár klasszicista teremkönyvtárában
2019. március 21. és 2020. március 21. között